

Прим № ____

До спеціалізованої вченої ради К 26.004.16 при
Національному університеті біоресурсів і
природокористування України

ВІДГУК

**офіційного опонента – кандидата юридичних наук, доктора наук з
державного управління, професора Биркович Тетяни Іванівни на
дисертаційне дослідження Турчина В'ячеслава Едуардовича
«Адміністративно-правове регулювання електронних сервісів у сфері
державної реєстрації прав на нерухоме майно», представлену на здобуття
наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 –
адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право**

Актуальність дослідження. З часів виникнення права приватної власності людина прагне захистити та зберегти набуте. В демократичних, правових державах створюються механізми захисту речових прав на нерухоме майно, що в основі мають відповідну реєстрацію державою таких прав. Враховуючи, що Україна з 2013 року запровадила використання нового реєстру речових прав на нерухоме майно, постійне вдосконалення законодавства щодо реєстрації нерухомості, а також вектор розвитку нашої країни в напрямку євроінтеграційних процесів, дуже важливо правильно оцінювати становище адміністративно-правового регулювання електронних сервісів у сфері реєстрації речових прав на нерухоме майно, що ми маємо на сьогодні, та дослідити окремі успішні приклади іноземних країн з метою імплементації кращих практик в Україні. В останні роки інститут державної реєстрації прав на нерухоме майно в Україні зазнає ще більш кардинальних змін. Так, у 2015 році Кабінетом Міністрів України були затверджені порядок державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, порядок надання інформації з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, а також порядок доступу до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. Крім того була спроба у 2016 році протестувати

повноваження нотаріусів з екстериторіальності реєстраційних дій, що згодом було скасовано.

Наразі для забезпечення ефективності у сфері надання електронних послуг у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно постає питання про використання нових технологій, а також засобів верифікації користувачів у інформаційно-комунікаційній системі державних реєстрів та забезпечення безпеки даних, що містяться у таких реєстрах. Функція держави з реєстрації речових прав на нерухоме майно здійснюється через надання відповідних адміністративних послуг. Незважаючи на оновлення правового поля мають місце певні перешкоди для отримання якісних електронних адміністративних послуг їх споживачами, що зумовлено рядом як об'єктивних так і суб'єктивних чинників, з'ясування сутності яких, визначення оптимальних способів їх усунення є одним із завдань сучасної правової науки в Україні.

В такому разі, вищевикладене дозволяє назвати дисертаційне дослідження Турчина В. Е. практично значимим, а відтак й вкрай актуальним. Це підтверджується зокрема тим, що дисертація відповідає пріоритетним напрямкам розвитку правової науки, що містяться у Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016-2020 роки, схваленої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 03 березня 2016 року, а також відповідає пріоритетним напрямкам розвитку правової науки, зазначеним у підготовленому проєкті Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021-2025 роки. Зокрема, дисертація відповідає напрямкам реформування, що визначені Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015, Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року, що затверджено Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019, і Стратегією національної безпеки України, схваленої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020, а також Цілями сталого розвитку на період до 2030 року, прийнятими ООН, та Оновленою стратегією сталого розвитку Європейського Союзу.

Дисертантом сформульована чітка **мета дисертаційної роботи**, яка полягає

в тому, щоб на основі аналізу чинного законодавства України й інших держав, міжнародного законодавства, а також практики їхнього застосування, наукових праць вітчизняних та іноземних вчених з адміністративного й інформаційного права, досвіду інших країн розробити науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення адміністративно-правового регулювання та функціонування електронних сервісів у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно шляхом вдосконалення адміністративно-правового регулювання у цій сфері.

Для досягнення поставленої мети В'ячеслав Едуардович поставив перед собою конкретні **завдання**, які вдало вирішив в процесі дослідження. Серед найважливіших слід відзначити завдання, що мають системне значення та несуть методологічне навантаження, а саме:

- проаналізувати поняття, правову природу та види електронних сервісів у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно в Україні;
- дослідити сучасний стан нормативно-правового регулювання функціонування електронних сервісів у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно в Україні;
- встановити склад суб'єктів правовідносин з надання електронних сервісів у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно в Україні;
- вивчити адміністративно-правові аспекти запровадження блокчейн-технології у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно в Україні;
- розглянути закордонний досвід адміністративно-правового забезпечення та функціонування електронних сервісів у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та визначити можливість і доцільність його використання в Україні, а також на прикладах інших країн дослідити питання об'єднання земельного кадастру та реєстру речових прав на нерухоме майно для впровадження електронних сервісів у цій сфері;
- виявити прогалини в нормативному закріпленні адміністративних послуг у сфері державної реєстрації прав на нерухоме майно та визначити шляхи вдосконалення адміністративно-правового регулювання електронних сервісів у

сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно.

Аналогічним чином визначено **об'єкт та предмет дисертації**. Об'єктом дисертаційного дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері адміністративно-правового регулювання електронних сервісів у сфері державної реєстрації прав на нерухоме майно, а предметом дослідження — адміністративно-правове регулювання електронних сервісів у сфері державної реєстрації прав на нерухоме майно.

Методологічну основу наукової роботи становить раціональна досить велика кількість методів наукового пізнання, обрана дисертантом з урахуванням специфіки поставленої мети, об'єкта та предмета дослідження. Для досягнення визначеної мети та розв'язання поставлених завдань дисертантом використано широкий комплекс методів дослідження: діалектичний метод, формально-логічний і логіко-семантичний методи, структурно-функціональний метод, метод класифікації, історичний метод, порівняльно-правовий метод або компаративізм, метод системного аналізу, метод синтезу, метод аналізу, метод моделювання, а також метод аналізу існуючої практики. Слід зазначити, що перераховані методи були використані в органічному поєднанні та взаємозв'язку, що дало змогу сформувати цілісну методологічну систему дослідження адміністративно-правового регулювання електронних сервісів у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та за результатами дослідження зробити об'єктивні, змістовні висновки.

Наукова новизна дисертаційної роботи Турчина В.Е. полягає в комплексному дослідженні окремих аспектів теорії та практики адміністративно-правового регулювання електронних сервісів у сфері реєстрації речових прав на нерухоме майно, а саме:

— вперше запропоновано визначення поняття «адміністративно-правове регулювання електронних сервісів у сфері реєстрації речових прав на нерухоме майно» як форми нормативно-правового регулювання, що побудована на комплексі юридичних і організаційно-правових процедур та адміністративно-правових засобів, визначає ступінь захисту й використання електронних послуг у сфері реєстрації речових прав на нерухоме майно, а також міру можливої та

належної поведінки суб'єктів реєстрації речових прав на нерухоме майно;

– удосконалено загальні теоретико-правові положення про електронні сервіси у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно, зокрема, визначено поняття, ознаки та здійснено класифікацію таких сервісів. На підставі наявних у правовій науці поглядів і чинного законодавства визначено ознаки електронних сервісів у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно, а саме: 1) електронні сервіси надаються за заявою (зверненням) фізичної або юридичної особи; 2) електронні послуги надаються за допомогою програмних засобів ведення Державного реєстру речових прав на нерухоме майно через вебпортал Міністерства юстиції України; 3) суб'єкти державної реєстрації нарівні з заявниками користуються електронними послугами у сфері речових прав на нерухоме майно для реалізації своїх повноважень; 4) результатом надання електронної послуги є відповідне рішення суб'єкта державної реєстрації прав або відповідні відомості з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно в електронній або в паперовій формі (за бажанням заявника); 5) дані, які отримав заявник шляхом використання електронних послуг у сфері реєстрації речових прав на нерухоме майно, містять як відкриту інформацію, так і інформацію з обмеженим доступом, що знаходиться у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно; 6) перелік і процедура надання електронних сервісів визначаються нормативно-правовими актами, що здійснюють регулювання правовідносин у сфері реєстрації речових прав на нерухоме майно; 7) забезпечення офіційності державою інформації, отриманої шляхом використання електронних сервісів; 8) монополія держави на розроблення, впровадження та реалізацію електронних сервісів у сфері реєстрації речових прав на нерухомість; 9) держава забезпечує функціонування електронних адміністративних послуг фінансовими та матеріальними ресурсами; 10) доступ до електронних послуг після проходження відповідної ідентифікації заявника;

– удосконалено пропозиції щодо використання (на основі проаналізованої можливості) блокчейн-технології внесення відповідних змін до нормативно-правових актів України з метою введення до правового поля понять цієї технології з метою вдосконалення системи надання електронних послуг у сфері

реєстрації речових прав на нерухоме майно;

– дістало подальшого розвитку наукові положення, які стосуються узагальнення зарубіжного досвіду стосовно відповідного адміністративно-правового регулювання та використання електронних сервісів у сфері реєстрації речових прав на нерухоме майно.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформульовані та викладені в дисертації висновки і пропозиції можуть бути використані для подальшого розроблення і вирішення проблем адміністративно-правового регулювання електронних сервісів у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно у практичній, правозастосовній, нормотворчій та науковій діяльності.

Основні теоретичні положення та висновки дисертаційного дослідження Турчина В'ячеслава Едуардовича відображено в 5 наукових статтях, з яких 4 опубліковані в наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз даних, 1 стаття – у періодичному науковому виданні іншої держави, що входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу, а також 2 тезах доповідей на наукових конференціях, що свідчить про повноту викладу матеріалу дослідження в друкованих працях.

Високий ступінь наукової обгрунтованості результатів виконаного дослідження, що в концентрованому вигляді знайшли відображення у сформульованих здобувачем наукових положеннях, висновках і рекомендаціях, забезпечено методологічним і теоретичним обгрунтуванням його вихідних положень; застосуванням комплексу наукових методів, адекватних об'єкту, предмету, меті і задачам дослідження; використанням сучасних досягнень юридичної науки та широкої джерельної бази дослідження; здійсненням апробації основних концептуальних ідей і положень дослідження.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації підтверджується їх апробацією на наукових конференціях. Достовірність одержаних результатів підтверджується не тільки їх суто науковою значимістю, як певною системою здобутих дисертантом нових знань, що заповнюють деякі

прогалини в адміністративному праві України, але й їх практичною витребуваністю на сучасному етапі, зокрема для вдосконалення чинного національного законодавства в тій його частині, що стосується адміністративно-правового регулювання електронних адміністративних послуг у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно.

Успішному вирішенню поставлених завдань сприяла добре продумана логічна структура дисертаційної роботи, що свідчить про цілісність дослідження. Дисертація з питань адміністративно-правового регулювання електронних сервісів у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно, характеризується як завершена наукова праця, в якій автор виявив вміння аналізувати різні наукові та правові положення, удосконалювати існуючі дефініції, робити висновки та пропонувати шляхи вдосконалення процесу адміністративно-правового забезпечення впровадження відповідних електронних адміністративних послуг. Зміст дисертаційної роботи та автореферату засвідчує, що основні наукові положення, висновки і рекомендації наукового дослідження сформульовані автором самостійно.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Варто виокремити наступні обґрунтовані науково-теоретичні висновки та положення, що подаються автором до публічного захисту, а саме удосконалено підходи до визначення етапів надання електронних адміністративних послуг у сфері реєстрації речових прав на нерухоме майно в Україні, що спрямовано на створення умов для забезпечення максимальної прозорості та відкритості: 1-й етап – здійснення заявником процедури ідентифікації та авторизації за допомогою Bank-ID, Mobile-ID та ін. на одному з передбачених веб сайтів надання адміністративних послуг; 2-й етап – отримання звернення від заявника через інтерфейс веб сайту надання електронної адміністративної послуги, 3-й етап – автоматизована обробка запиту заявника програмним забезпеченням; 4-й етап – безконтактне автоматизоване формування відповіді на запит заявника та всього обсягу передбаченої в таких цілях інформації через відповідний веб портал надання електронних адміністративних послуг.

Крім того, здобувачем оглянуто та проаналізовано показники світового рейтингу ведення бізнесу «Doing Business» стосовно легкості та простоти реєстрації прав на нерухоме майно. Здійснено порівняння відповідних показників України з іншими країнами та визначено, що конкретно потрібно зробити заради того, щоб процес реєстрації прав власності в Україні став легким, швидким і якісним.

У роботі розглянуто показники якості світового рейтингу Doing Business щодо простоти реєстрації власності. Відповідні показники України порівнюються з іншими країнами і визначається, що саме потрібно зробити для того, щоб процес реєстрації нерухомості в Україні був якісним, відповідним до міжнародних критеріїв оцінки якості послуг з реєстрації власності.

Проаналізувавши відповідні критерії, автор прийшов до висновку, що насправді немає суттєвих перешкод на шляху України до впровадження відповідної якості управління земельними ресурсами, яка є у топ-10 країн рейтингу Світового банку «Doing Business». Єдине, що для цього потрібно – це політична воля влади в особі Президента, Верховної Ради та Кабінету Міністрів.

Важливим на сьогодні є те, що автором досліджено та проаналізовано вплив технології блокчейн на реформування сфери реєстрації речових прав на нерухоме майно в Україні. Наведені основні переваги та недоліки цієї технології, а також визначено шляхи подальшого розвитку електронного урядування у сфері реєстрації прав на нерухоме майно. Розглянуто закордонний досвід впровадження технології блокчейн у реєстрацію нерухомості.

У дисертаційній роботі позитивним вбачається, зокрема, виокремлення автором не лише проблем розвитку досліджуваної сфери, але й спроби автора запропонувати механізм вирішення проблеми правового регулювання електронних сервісів у сфері реєстрації речових прав на нерухоме майно. Таким чином, автор відзначає про необхідність створення в Україні уніфікованого єдиного реєстру речових прав на нерухоме майно разом із земельним кадастром або хоча б забезпечення більшої інтеграції даних між ними. Розглянуто закордонний досвід та проаналізовано основні переваги наявності єдиного реєстру щодо всього нерухомого майна в країні. Сформовано бачення щодо

об'єднання земельного кадастру та реєстру речових прав на нерухоме майно в Україні в один реєстр, у якому прослідковуватиметься єдина правова доля земельної ділянки та розміщеного на ній об'єкта нерухомості, і, відповідно, можливим буде реалізувати «автоматичний» перехід права на земельну ділянку при відчуженні будівель і споруд, що на ній розташовані.

Досить багато уваги дисертант приділив дослідженню іноземного досвіду щодо адміністративно-правове регулювання електронних сервісів у сфері державної реєстрації прав на нерухоме майно, а також вивченні інституційної складової правовідносин у даній сфері.

Загалом, викладене свідчить про такі позитивні риси дисертації, як актуальність, наукова новизна, практична значущість, методологічна обґрунтованість та доступність для сприйняття. Поряд з цим, слід відмітити і деякі **недоліки** рецензованої роботи:

При розгляді становлення та розвитку системи реєстрації речових прав на нерухоме майно слід більше приділити увагу не історичним аспектам, а саме генезису адміністративно-правового регулювання та впровадження електронних сервісів, послуг у сфері державної реєстрації речових прав на нерухомість (підрозділ 1.1);

Не зовсім вдалим видається визначення етапів розвитку відносин права власності на нерухоме майно, насправді, краще було б виділити саме ті етапи, що безпосередньо стосуються впровадження та розвитку системи надання електронних послуг у сфері реєстрації речових прав на нерухомість (с. 45-46);

Загалом по тексту дисертації бракує у достатній кількості висновків та власного аналізу на основі розглянутого автором теоретичного та практичного матеріалу, що стосуються, власне, питання функціонування та забезпечення електронних сервісів у сфері реєстрації прав на нерухомість.

Серед сукупності основних законодавчих актів, що актуалізують впровадження та розвиток електронного урядування в Україні, автор не вказує та не аналізує такі важливі документи як Стратегія реформування державного управління України до 2020 року, Концепція розвитку електронної демократії в Україні, плани заходів з їх реалізації, План заходів міжнародної ініціативи

«Відкритий Уряд» (підрозділ 1.3).

Водночас висловлені зауваження та пропозиції, мають в основному рекомендаційний та дискусійний характер, впливають із складності й багатогранності досліджуваної теми та окреслюють перспективні напрями подальших наукових розробок досліджуваної проблематики. Саме тому вони не знижують загальної позитивної оцінки наукового дослідження, його наукової та практичної цінності.

ВИСНОВОК

Здійснивши розгляд дисертації здобувача Турчина В'ячеслава Едуардовича на тему: «Адміністративно-правове регулювання електронних сервісів у сфері державної реєстрації прав на нерухоме майно» можна стверджувати, що ця дисертація є завершеним науковим дослідженням, яке за своєю актуальністю, а також теоретичним рівнем та практичною значимістю одержаних результатів відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор Турчин В'ячеслав Едуардович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент

Кандидат юридичних наук, доктор наук
з державного управління, професор,
професор кафедри інформаційних
технологій Київського національного
університету культури і мистецтв

Т. І. Биркович

« 02 » квітня 2021 р.

Завідувач
науково-методичної роботи
Київського національного
університету культури і мистецтв

Г. А. Раїсний